

УДК 342

М. В. Кочеров
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри адміністративного права
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ПОНЯТТЯ КОМПЕТЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ

Актуальність теми. Підвищення ефективності діяльності Національної поліції передбачає не тільки раціональну побудову її системи, але й найбільш повне, доцільне за сутністю та чітке за формою визначення компетенції. Визначення компетенції Національної поліції має важливе як теоретичне, так і практичне значення, оскільки відсутність чіткої регламентації прав та обов'язків Національної поліції, голови, його заступників та інших посадових осіб може призвести до порушення законності, зниження виконавської дисципліни, безвідповідальності, неналежного виконання обов'язків та неправильних управлінських рішень.

Вчені неодноразово у своїх дослідженнях звертались до проблеми визначення компетенції державних органів. При цьому, і досі серед науковців відсутня єдина точка зору щодо змісту понять «компетенція» та «повноваження».

Стан наукових досліджень. Ці питання досліджували у своїх роботах такі українські вчені, як С.С. Алексєєв, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, В.Т. Білоус, І.П. Голосніченко, О.М. Джужа, Є.В. Додін, О.В. Кузьменко, О.В. Негодченко, В.І. Олефір, В.І. Осадчий, В.М. Плішкін, А.О. Селіванов, В.Д. Сущенко, В.М. Шкарупа й інші. Водночас комплексне наукове дослідження поняття компетенція Національної поліції України, як суб'єкта забезпечення реформ в сфері громадського порядку та безпеки не проводилось.

Тому **мета статті** – на основі аналізу загально-теоретичних учень та адміністративно-правових досліджень визначити зміст і запропонувати авторське визначення поняття «компетенція Національної поліції як суб'єкта забезпечення реформ».

Виклад основного матеріалу. Одні науковці (В.Б., Аверьянов, А.Ф. Мельник, Ю.П. Битяк й інші), компетенція органу державної влади – це владні повноваження органу, той чи інший обсяг державної діяльності, покладений на певний орган, або коло передбачених правовим актом питань, яке може вирішувати цей орган, сукупність функцій та повноважень органу з усіх встановлених для нього предметів відання. А.М. Вітченко під компетенцією розуміє коло повноважень органу управління чи право виконувати надані йому законом владні функції. Наділені компетенцією органи управління діють як носії частини прав,

належних державі, на здійснення яких вони уповноважені державою [1, с. 131;2].

С. Г. Серьогіною, зазначається, що компетенція органу публічної влади окреслюється за допомогою максимально конкретних формулювань, які дозволяють дати цілком однозначну відповідь на питання: що має право і що повинен робити цей орган за кожним із доручених йому напрямків суспільного управління з метою цілеспрямованого впорядкування громадського життя, згідно з його стратегічними цілями і завданнями. Складові елементи компетенції дозволяють максимально чітко визначити правове положення конкретного органу як суб'єкта владних правовідносин. Державно-владним установленням компетенції чітко фіксуються обсяг і зміст діяльності того чи того суб'єкта. Одночасно проводиться розмежування його функцій з функціями інших суб'єктів, що співвідносяться з ним як за «вертикаллю», так і за «горизонталлю», іншими словами, закріплюється певний порядок розподілу всієї сукупності державних функцій [2, с. 45–46].

Компетенцію органів внутрішніх справ у сфері охорони громадського порядку на місцевому рівні О. М. Клюєв розуміє як сукупність визначених у нормативно-правових актах прав, обов'язків і функцій органів та підрозділів системи Міністерства внутрішніх справ, за допомогою яких виконуються поставлені перед ними правоохоронні завдання відповідно та у межах встановленої територіальної підвідомчості [3, с. 63].

М. М. Потіп вважає, що за своєю структурою компетенція складається з основних (повноваження та предмет ведення) та організаційних (призначення органу, цілі та задачі, професіоналізм посадових осіб) елементів, які у своєму взаємозв'язку дають можливість якісного виконання покладених на органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування функцій [4, с. 35].

Поняття «компетенція» окремими науковцями розуміється у широкому та вузькому розумінні. одні науковці розуміють компетенцію як сукупність прав чи обов'язків, інші пов'язують це визначення з сукупністю функцій та повноважень у певних сферах або визначають це поняття через функції, інші через предмети відання та повноваження.

Не вступаючи в дискусії з приводу розуміння поняття «компетенція», зазначимо, що компетенція Національної поліції – це сукупність владних повноважень (прав та обов'язків), які покладені на поліцію згідно із законодавством, коло передбачених питань, які може вирішувати цей орган у визначених сферах з метою виконання відповідних завдань та функцій.

Компетенція Національної поліції визначена у законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах, основні з них такі: Закон України «Про Національну поліцію», Положення про Національну поліцію, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015р. № 877. Вищенаведені нормативно-правові акти регламентують загальні права та обов'язки, які має кожний поліцейський, місце Національної поліції в системі органів виконавчої влади, межі самостійності поліції, як окремого центрального органу виконавчої влади. Інші нормативно-правові акти визначають компетенцію Національної поліції за сферами та напрямками діяльності.

Аналіз нормативно-правових актів дозволив звернути увагу на те, що у них термін «компетенція» не використовується. Законодавець для позначення прав поліції переважно використовує терміни «повноваження» та «має право». У зв'язку з цим науковий інтерес викликає співвідношення цих споріднених понять.

Юридична енциклопедія дає ширше тлумачення терміна «повноваження»: це сукупність прав і обов'язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій. Обсяг повноважень конкретних державних органів та їхніх посадових осіб залежить від їхнього місця в ієрархічній структурі відповідних органів. Термін «повноваження», зазначається далі в енциклопедії, близький своїм значенням до терміна «компетенція» [5, с. 590].

С. Г. Серьогіна підкреслює відмінність термінів «компетенція» і «повноваження» та вказує на їх співвідношення: «визначення компетенції тільки як предметів відання є недостатнім, оскільки неможливо встановити компетенцію органу, не окресливши конкретні можливості його поведінки в публічних відносинах, його права й обов'язки, які іменуються повноваженнями. Таким чином, компетенція органів публічної влади являє собою сукупність закріплених у нормативно-правових актах предметів відання та повноважень органів публічної влади, шляхом встановлення яких фіксується обсяг та зміст діяльності владних суб'єктів» [6, с. 46]. Тобто, повноваженнями є саме ті права та обов'язки, яким наділений суб'єкт правовідносин.

Ю. О. Тихомиров зазначає щодо цього, що публічна сфера передбачає поєднання прав та обов'язків у формулу «повноваження» як правообов'язок, який не можна не реалізувати в публічних інтересах [7, с. 56–57]

Ця позиція заслуговує на підтримку, адже можливість поліції (поліцейського) у виборі можливої поведінки під час реалізації наданих законом прав є навіть не стільки правом, скільки обов'язком з виконання покладених завдань.

Повноваження поліції – це сукупність закріплених у законі прав та обов'язків, які встановлені для виконання конкретного завдання (напрямку діяльності) та (або) вчинення тих чи інших дій чи прийняття адміністративних (процесуальних тощо) рішень. Компетенція поліції – це сукупність повноважень поліції (прав та обов'язків), гарантій їх здійснення, а також предметів відання, які зумовлюють та визначають ці повноваження.

Компетенція Національної поліції є головною складовою змісту адміністративно-правового статусу цього центрального органу виконавчої влади, яка доповнюється такими важливими елементами, як його завдання, функції, характер взаємозв'язків з іншими органами (як по «горизонталі», так і по «вертикалі»), місце в ієрархічній структурі органів виконавчої влади, порядок вирішення установчих і кадрових питань, юридичні межі самостійності даного органу, встановлені державою.

Компетенція поліції – це поняття, що визначає життєдіяльність поліції не тільки в публічно-правових, але й в приватно-правових відносинах. Компетенція встановлюється та визнається нормами конституційного, адміністративного, фінансового, цивільного, кримінального, міжнародного тощо права. Її переважно визначають та закріплюють у тематичних законах, інших актах та статутах (положеннях), і реалізують за допомогою різних галузей права.

Змістом компетенції поліції є закріплені у Законі України «Про Національну поліцію» та у Положенні про Національну поліцію сукупність владних повноважень поліції (прав та обов'язків), предметів відання (предметів діяльності, функціонального призначення у визначених сферах). При цьому повноваження (правообов'язки) Національної поліції – це вид діяльності і спосіб владного впливу на учасників правовідносин у сферах, що пов'язані з реалізацією державної політики щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги з метою реалі-

зації функцій поліції та приписів правових норм, виконання завдань, які покладені на поліцію.

З одного боку, під час здійснення повноважень поліцією та поліцейськими як правило центр уваги у співвідношенні прав та обов'язків припадає на обов'язки, оскільки за наслідком їх невиконання є юридична відповідальність. З іншого боку поліція та поліцейські мають право вимагати від МВС України, інших органів публічної влади, керівників та осіб не втручатися у сферу компетенції поліції, виконувати ті права та обов'язки, що вони повинні (мають) здійснювати перед поліцією (поліцейським). У цьому випадку покладені обов'язки виконуються через надані права. Тому, формуючі повноваження поліції, законодавець в одних випадках переносе центр ваги на права, в інших – на обов'язки.

Основною формою реалізації поліцією своєї компетенції є видання правових (нормативних) та адміністративних (індивідуальних) актів, а поліцейськими – здійснення державно-владних та організаційно-розпорядчих дій щодо підлеглих суб'єктів. При цьому компетенція поліцейських залежить статусу його в системі державної служби, від посади, яку він обіймає в поліції та закріплюється як правило у законі, положеннях (про департамент, відділ, сектор, службу тощо), посадових інструкціях на основі типових професійно-кваліфікаційних характеристик посади в органі чи підрозділі поліції. У зв'язку з чим компетенція поліцейського включає в себе такі складові: завдання, права та обов'язки; має право; повинен знати; кваліфікаційні вимоги (професійні, моральні та ділові якості) тощо.

Отже, дослідження означеного питання дає змогу висувати про те, що: 1) вказані поняття «компетенція» та «повноваження» поліції не є тотожними чи взаємозамінними; 3) ці поняття необхідно чітко розмежовувати за змістом, значенням, структурою логічно пов'язаних їхніх внутрішніх елементів та за функціональним призначенням. Сутність та зміст поняття «компетенція Національної поліції» потребує подальшого уточнення в контексті реформ, що відбуваються. Насамперед це стосується відповідності повноважень поліції її завданням, відповідальності поліції та поліцейських за реалізацію своїх повноважень. У зв'язку з чим існує необхідність подальшого дослідження цієї проблематики.

Компетенція Національної поліції як суб'єкта забезпечення реформ представляє собою систему прав та обов'язків поліції, що визначені відповідними нормативно-правовими та правовими акта-

ми відповідно до функцій та завдань цього органу з питань забезпечення формування та реалізації реформ, слугують гарантіями здійснення відповідної діяльності та визначають її місце та роль у процесах реформ, які відбуваються у державі.

Визначення компетенції органів поліції як суб'єкта, що забезпечує формування та реалізацію реформ має важливе значення для реалізації поліцією свого адміністративно-правового статусу у цій сфері.

Література

1. Вітченко А. М. Метод правового регулювання соціалістических общественных отношений. Саратов, 1974. С. 189.
2. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / За ред. С. Г. Серьогіної. – Х. : Право, 2005. – 256 с.
3. Ключев О. М. Компетенція органів внутрішніх справ у сфері охорони громадського порядку на регіональному рівні / О. М. Ключев // *Право і безпека*. – 2006. – № 5-4. – С. 61-63.
4. Потіп М. М. Щодо сутності компетенції органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування / М. М. Потіп // *Право і суспільство*. – 2012. – № 6. – С. 32-35.
5. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова ред.кол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 4 : Н-П. – 2002. – 720 с.: іл.
6. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / За ред. С. Г. Серьогіної. – Х. : Право, 2005. – 256 с.
7. Тихомиров Ю. А. Теория компетенции / Ю. А. Тихомиров. – М. : издательство г-на Тихомирова М. Ю., 2001. – 355 с.

Анотація

Кочеров М. В. Поняття компетенції Національної поліції як суб'єкта забезпечення реформ у сфері публічного порядку та безпеки. – Стаття.

Стаття присвячена питанням змісту поняття компетенції Національної поліції як суб'єкта забезпечення реформ у сфері публічного порядку та безпеки. Зазначається, що компетенція Національної поліції як суб'єкта забезпечення реформ представляє собою систему прав та обов'язків поліції, що визначені відповідними нормативно-правовими та правовими актами відповідно до функцій та завдань цього органу з питань забезпечення формування та реалізації реформ, слугують гарантіями здійснення відповідної діяльності та визначають її місце та роль у процесах реформ, які відбуваються у державі. Звертається увага, що визначення компетенції органів поліції як суб'єкта, що забезпечує формування та реалізацію реформ має важливе значення для реалізації поліцією свого адміністративно-правового статусу у цій сфері.

Ключові слова: компетенція, повноваження, Національна поліція, реформи, забезпечення, публічний порядок, публічна безпека.

Аннотация

Кочеров М. В. Понятие компетенции национальной полиции как субъекта обеспечения реформ в сфере общественного порядка и безопасности. – Статья.

Статья посвящена вопросам содержания понятия компетенции Национальной полиции как субъекта обеспечения реформ в сфере общественного порядка и безопасности. Отмечается, что компетенция Национальной полиции как субъекта обеспечения реформ представляет собой систему прав и обязанностей полиции, которые определены соответствующими нормативно-правовыми и правовыми актами в соответствии с функциями и задач этого органа по вопросам обеспечения формирования и реализации реформ, служат гарантиями осуществления соответствующей деятельности и определяют ее место и роль в процессах реформ, которые происходят в государстве. Обращается внимание, что определение компетенции органов полиции как субъекта, который обеспечивает формирование и реализацию реформ имеет важное значение для реализации полицией своего административно-правового статуса в этой сфере.

Ключевые слова: компетенция, полномочия, Национальная полиция, реформы, обеспечения, публичный порядок, общественная безопасность.

Summary

Kocherov M. V. The concept of competence of the national police as a subject of ensuring reforms in the field of public order and security. – Article.

The article deals with the content of the concept of competence of the National Police as a subject of ensuring reforms in the field of public order and security. It is noted that the competence of the National Police as a subject of reform is a system of rights and responsibilities of the police, defined by the relevant regulations and legal acts in accordance with the functions and tasks of this body to ensure the formation and implementation of reforms. activities and determine its place and role in the reform processes taking place in the state. It is noted that the definition of the competence of the police as an entity that ensures the formation and implementation of reforms is important for the implementation of the police's administrative and legal status in this area.

Key words: competence, powers, National Police, reforms, provision, public order, public safety.